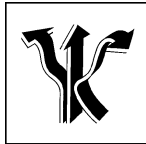

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРАЇНОЗНАВСТВА”
(для бакалаврів)

Київ 2005

Підготовлено доцентом кафедри міжнародних відносин *А. Г. Гольцовим*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 2 від 30.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Гольцов А. Г. Навчальна програма дисципліни “Теоретичні основи країнознавства” (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2005. – 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Теоретичні основи країнознавства”, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів за напрямом “Міжнародні відносини” спеціальністю “Країнознавство” передбачено вивчення в III семестрі навчальної дисципліни “Теоретичні основи країнознавства”. Метою курсу є глибоке засвоєння студентами загальних теоретичних засад наукового країнознавства з точки зору міждисциплінарного підходу; сутності основних концепцій і напрямів досліджень сучасного країнознавства.

У результаті вивчення навчального курсу студенти повинні засвоїти знання з основних теоретичних питань країнознавства: сутність комплексного країнознавства як міждисциплінарної наукової дисципліни; основні методологічні засади сучасного країнознавства; історичний розвиток наукового країнознавства (у давнину, середньовіччі, новий час); провідні концепції сучасного країнознавства; сутність і провідні напрями досліджень таких основних складових наукового країнознавства: фізико-географічного, екологічного, політичного, економічного, антропологічного, соціального, культурологічного та релігійного.

Студенти мають оволодіти такими найважливішими вміннями та навичками: характеризувати провідні методологічні принципи (підходи) наукового країнознавства; аналізувати розвиток країнознавчих ідей на різних історичних етапах; виявляти сутність теоретичних концепцій сучасного країнознавства; характеризувати географічне положення країни (у різних аспектах), природні умови та ресурси, екологічну ситуацію, особливості політичного життя, економічний розвиток господарства та окремих його галузей, демографічну ситуацію й окремі її складові, умови та рівень життя населення, культурне та релігійне життя в країні; оцінювати: забезпеченість країни корисними копалинами, її агрокліматичні та водні ресурси, ґрунти, біотичні ресурси, рівень соціально-економічного розвитку тощо.

Ефективне вивчення навчального курсу “Теоретичні основи країнознавства” має базуватися не лише на знаннях, отриманих під час аудиторних занять, а й значною мірою на самостійній роботі студентів. Необхідна постійна систематична робота з різноманітними джерелами країнознавчої інформації: енциклопедіями, довідниками, статистичними збірниками, науковими монографіями та статтями, науково-популярною літературою тощо.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРАЇНОЗНАВСТВА”

№ пор.	Назва теми
1	Країнознавство як наукова дисципліна
2	Основи методології країнознавства
3	Розвиток наукового країнознавства
4	Сучасні концепції країнознавства
5	Фізико-географічне країнознавство. Екологічне країнознавство
6	Політичне країнознавство
7	Економічне країнознавство
8	Антропокраїнознавство. Соціальне країнознавство
9	Культурологічне країнознавство

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРАЇНОЗНАВСТВА”

Тема 1. Країнознавство як наукова дисципліна

Поняття про країнознавство. Різноманітні підходи до розуміння сутності: фізико-географічний, економіко-географічний, суспільно-географічний, комплексний географічний, “інформаційний”, міждисциплінарний. Країнознавство і регіоназнавство: співвідношення між ними.

Об’єкт країнознавства. Різні підходи до розуміння поняття “країна”: фізико-географічний (у широкому чи вузькому розумінні), історико-географічний, комплексний. Співвідношення між поняттями “країна” і “держава”.

Предмет країнознавства. Основні підходи: “інформаційний”; прикладний (експериментальний); “конкретно-географічний” (ідеографічний); фізико-, економіко- та суспільно-географічний; комплексний географічний; країнознавство як синтез знань (міждисциплінарний).

Наукове країнознавство. Інформаційно-пошукове країнознавство. Публіцистичне, літературно-мистецьке країнознавство. Пізнавальне, освітнє країнознавство.

Структура країнознавства. I. Загальні країнознавчі дисципліни: теоретичне та історичне країнознавство. II. “Галузеві” або спеціальні країнознавчі дисципліни: фізико-географічне; екологічне; антропо-країнознавство (демографічне, розселенське, етнічне); валеологічне; соціальне; економічне; рекреаційне; політичне; військове; культурологічне; релігійне. III. Прикладні країнознавчі дисципліни: “конструктивне”, геоінформаційне, прогностичне країнознавство; картографія. Зв’язки країнознавства з іншими науками.

Провідні функції країнознавства: світоглядна, науково-пізнавальна, інформаційна, конструктивна, прогностична, просвітницька (культурно-просвітницька), освітня.

Актуальні завдання сучасного країнознавства. Країнознавство в контексті міжнародних відносин.

Комплексна характеристика країни в контексті міжнародних відносин.

Література [1; 4–7; 10–12; 14; 22; 30; 36; 37]

Тема 2. Основи методології країнознавства

Недоліки методології сучасного країнознавства. Компілятивність. Надмірна енциклопедичність — накопичення різноманітної інформації без її творчого осмислення. Шаблонність підходів до викладення країнознавчого матеріалу. Недостатній рівень розвитку типологічного підходу в країнознавчих дослідженнях. Невисокий рівень синтезу даних про країни. Переважно описовий характер сучасного країнознавства. Нестача “конструктивності”. Недостатньо розроблена власна методика країнознавчих досліджень. Потреба в методологічному розвитку проблемного та прогностичного країнознавства.

Основні методологічні принципи (підходи) сучасного країнознавства. Хорологічний (просторовий) принцип як провідний у країнознавстві. Принцип регіоналізму як розвиток хорологічного принципу в країнознавстві. Принцип комплексності країнознавчого дослідження. Системний підхід — вивчення країни як складної відкритої геосистеми. Географічний підхід (за Е. Б. Алаєвим) як “потрійне” (“триєдине”) сполучення взаємопереплетених територіальності, комплексності (регіоналізму) та конкретності. Генетичний підхід, що виступає як прояв хронологічного принципу (підходу). Принцип глобальності як співвіднесення внутрішньодержавних процесів і проблем з макрорегіональними та світовими. Екологічний принцип — вимога

обов'язкового врахування в країнознавчому дослідженні характеру взаємодії людства і природи на певних територіях. Гуманістичний принцип — оцінка тих чи інших явищ і процесів з погляду інтересів (ціннісних орієнтацій) людини, можливостей її різнобічного розвитку, задоволення потреб.

Провідні методи сучасного країнознавства: порівняльний, історичний (генетичний), математичні, статистичні, системний підхід, методи систематизації (групування, класифікації, типології), таксування (районування, зонування, створення ареалів), картографічні та ін.

Література [1; 2; 4–7; 10; 12; 14; 24; 35–37]

Тема 3. Розвиток наукового країнознавства

Проблема періодизації розвитку країнознавчих досліджень.

Знання про країни у давніх східних цивілізаціях. Давній Єгипет. Месопотамія. Країнознавча інформація в давньоіндійській літературі (“Рамаяна”, “Махабхарата”). “Пурани”, або “Книги давнини”.

Давньокитайські твори із значним обсягом країнознавчої інформації. Описи території “Піднебесної імперії”. Описи окремих елементів природного середовища, ландшафтів, населення. Історичні праці. Описи подорожей до окремих країн Центральної, Середньої, Південної та Південно-Східної Азії. Морські експедиції та їх описи. Багатомні офіційні енциклопедичні описи Китаю — “діфанчжи” (природа, історія, населення, господарство тощо).

Античний період. Період класичної Греції. Поеми Гомера “Іліада” та “Одіссея”. Виникнення первинного країнознавства в Іонії у зв'язку з потребами мореплавства і торгівлі. Праці Анаксимандра. Створення “гес періодос” двох видів — “періплів” (описів морів, узбереж тощо) і “періегесіві” (описів країн і сухопутних маршрутів). Праці логографів; основні види. Твори Гекатея Мілетського, інших вчених. Афіни — головний науковий центр Еллади. Основні праці країнознавчого характеру. Значення творів Геродота з Галікарнаса.

Період еллінізму. Активна взаємодія грецької культури з культурами Близького та Середнього Сходу у зв'язку із завоюваннями А. Македонського. Основні країнознавчі праці елліністичного періоду. Переміщення в III ст. до н. е. центру античної науки до Александрії Єгипетської. Значення праць Ератосфена з Кірена. Збільшення широти країнознавчих характеристик.

Період Римської держави. Створення країнознавчих праць переважно романізованими греками. Історико-політичні країнознавчі праці. Значення творів Страбона. Праці римських вчених, їх характер. Найвищі досягнення римського країнознавства і географії загалом — твори Клавдія Птоломея. Доба пізньої Римської імперії. Створення “інтераріїв” — маршрутів до “святих місць” із зазначенням населених пунктів, відстаней між ними тощо. Зниження наукового рівня в країнознавстві.

Арабо-мусульманське країнознавство. Потреби державного управління в арабському халіфаті; поширення арабської культури; розвиток торговельних зв’язків. Прочанство до “святих місць”. Основні різновиди країнознавчої літератури. Основні країнознавчі праці відомих учених мусульманського світу. Популярність країнознавчої літератури. Описи подорожей та країн; просторове охоплення. Номенклатурний, а також історико-політичний характер багатьох країнознавчих творів.

Знання про країни в середньовічній європейській науці. Послаблення в ранньому середньовіччі відносин між Європою та Сходом. Досягнення вікінгів. Нижчий, порівняно з античними часами, рівень країнознавчих праць. Вплив християнської релігії на характер країнознавчих праць. Розширення уявлень європейців про світ після хрестових походів. Розвиток європейського мореплавства та торгівлі. “Книга” Марко Поло. Країнознавчі праці про окремі країни Європи.

Епоха Великих географічних відкриттів. Освоєння узбережжя Африки португальськими мореплавцями. Відкриття шляху до Індії. Відкриття Америки Колумбом. Освоєння Нового Світу. Різке збільшення обсягу країнознавчої інформації. Початок наукового осмислення знань про країни світу. Праці картографів. Монографії про окремі країни Європи: історичні та географічні. Праці Е. С. Пікколоміні, “Опис Нідерландів” Л. Гвіччардіні та ін.

“Географія генеральна” Б. Вареніуса, виокремлення “власне географії” — по суті країнознавства. Країнознавчі праці XVII ст.: загальна характеристика. Географічний детермінізм у європейській науці.

Німецька школа в країнознавстві. Праці Ахенваля, Бюшінга та інших вчених. Розвиток “описового державознавства” у XVIII–XIX ст. “Камеральна статистика” з пріоритетом економічних знань. Географічний детермінізм у працях німецьких вчених. Комплексні дослідження А. Гумбольдта. Роль праць К. Ріттера. “Комерційна географія” у британській науковій школі.

Країнознавчі праці Е. Реклю і вчених його школи. Французька школа “географії людини”. Антропоцентризм. Розвиток історичного підходу. Вивчення взаємодії природи і людини. Регіональний синтез. Яскраві описи регіонів і країн. Концепція “посибілізму”. Значення праць П. В. де ла Блаша.

Розвиток країнознавчих досліджень у Російській імперії у XVIII ст.; праці І. К. Кіріллова, В. Н. Татіщева, М. В. Ломоносова, С. П. Крашеніннікова. Переважно економічний напрям досліджень К. І. Арсенєва в першій половині XIX ст. Значення праць П. П. і В. П. Семенових-Тян-Шанських. Виникнення фізико-географічного і економіко-географічного країнознавства.

“Антропогеографія” Ф. Ратцеля. Антропогеографічні дослідження в російській і німецькій науці на початку XX ст. Країнознавчі праці А. Гетнера. Дослідження в США першої половини XX ст. “Екологічний підхід” у країнознавчих працях.

Дослідження території України. Дослідження Ю. Дрогобича в XV ст. Україна у працях європейських вчених XVII–XVIII ст. Російськi дослідження території України у XVIII–XIX ст. Країнознавство в українській науці XX ст.

Література [1; 3–7; 10; 11; 14; 22; 35]

Тема 4. Сучасні концепції країнознавства

Актуальність концепції В. А. Анучіна. Предмет країнознавства – середовище суспільного розвитку в межах території певної країни. Формування середовища суспільного розвитку. Недоліки концепції В. А. Анучіна.

Комплексне (інтегральне) країнознавство. Блоки комплексної країнознавчої характеристики (за Я. Г. Машбіцем): своєрідність території (країни, району); її географічне і геополітичне положення; історико-географічні етапи розвитку; природа і природокористування; населення і культура; господарство; розселення; суспільство; райони; стан навколишнього природного середовища; перспективи розвитку. Комплексна країнознавча характеристика з методологічної точки зору.

Концепція “проблемного” країнознавства. Типи проблем: загальні проблеми, які мають універсальний характер; проблеми, притаманні країнам певного типу чи регіону; унікальні, специфічні для даної країни чи її регіонів проблеми. Ключові для багатьох країн проблеми.

“Конструктивне” країнознавство. Прикладне застосування результатів досліджень. Пошук шляхів оптимізації територіальної організації суспільства в межах країни. Дослідження територіальних структур і розробка рекомендацій щодо їх раціоналізації. Раціональна організація районів нового освоєння. Створення “полосів росту” в регіонах країни. Недостатня сформованість методологічної бази “конструктивного” країнознавства.

Завдання створення “глобального” країнознавства — вивчення окремих країн на фоні загальносвітових процесів і явищ. Вплив глобальних явищ і процесів на ситуацію в конкретній країні; вплив ситуації у країні на перебіг регіональних і світових процесів.

Роль регіональної науки в західній науці. Роль “кількісної революції” в розвитку регіональної науки. Ідеї Р. Гартшорна щодо “унікальності”, неповторності об’єктів дослідження регіональної науки. Холізм у регіональній науці. Концепція “компажу” (“компейджу”) — зосередження на найголовніших з погляду дослідника характеристики об’єкта вивчення.

“Несцієнтистські” підходи до предмета й методів вивчення країн і регіонів. Суб’єктивізм і “імпресіонізм” у регіональній науці (Дж. Патерсон). “Драматизування” окремих рис у регіональних дослідженнях. Літературно-художні методи пізнання країн і регіонів. Суб’єктивне сприйняття автором тієї або іншої країни у формі художнього образу. “Культурно-ідентифікаційна” концепція А. Джилберт. Дослідження проблем стійкості та мінливості регіональної ідентичності в умовах глобалізації світового розвитку і мультикультуралізації локальних образів. Синтез даних окремих наук для формування вищої, “наднаукові” форми. Синтез регіонального образу як творчий, “авторський” процес — суб’єктивізм.

Література [1; 4; 5; 7; 10; 11; 14; 22; 41]

Тема 5. Фізико-географічне країнознавство.

Екологічне країнознавство

Поняття про фізико-географічне положення країни. Положення на континенті, відносно екватора, відносно Світового океану та його морів, заток, проток тощо, відносно інших великих фізико-географічних об’єктів за межами країни.

Тектоніка, неотектонічні рухи. Тектонічна будова території. Геологічна будова. Сучасна сейсмічність. Вулканізм. Рельєф: основні фор-

ми. Геоморфологія. Основні морфоструктури суходолу. Морфотекстура і морфоскульптура рельєфу. Корисні копалини, їх основні типи. Категорії корисних копалин. Форми територіального зосередження родовищ корисних копалин. Оцінки забезпеченості країни корисними копалинами.

Кліматичні умови країни; фактори, що впливають на клімат. Кліматичні пояси: різні підходи до класифікації. Кліматичні області. Мікроклімат. Оцінка агрокліматичних умов країни. Показники зволоження. Сума активних температур.

Території у Світовому океані. Острови; їх типи. Півострови. Розчленованість берегової лінії; типи узбереж. Внутрішні води країни. Водний баланс. Поверхневий і підземний стоки. Характеристика основних видів внутрішніх вод. Оцінка забезпеченості країни водними ресурсами.

Ґрунти. Механічний склад. Родючість. Географічні типи ґрунтів. Оцінка ґрунтів на території країни. Рослинний світ (флора); типи рослинного покриву. Тваринний світ. Акліматизація. Біогеоценози. Оцінка біологічних ресурсів країни.

Природні комплекси (ландшафти). Широтна зональність. Азональні комплекси. Висотна (вертикальна) поясність. Динаміка ландшафтів. Антропогенезація ландшафтів.

Екологічна ситуація в країні, її складові. Природокористування. Основні види забруднення. Неприятливі антропогенні процеси. Екологічні проблеми на теренах країни. Основні шляхи розв'язання екологічних проблем. Природоохоронні території. Екологічний моніторинг.

Література [5; 7; 11; 14; 23; 29; 30; 36; 37]

Тема 6. Політичне країнознавство

Політико-географічне (геополітичне) положення держави, його рівні. Склад державної території. Кордони держави: основні типи, історичні аспекти, особливості проведення, можливості змін.

Форма правління в країні, її тип. Інститут глави держави: історичні аспекти формування, порядок обрання чи успадкування, термін перебування на посаді, основні повноваження.

Політичний режим, його тип. Історичні трансформації. Ступінь демократизму. Права та свободи людини.

Державний устрій. Унітарний чи федеративний державний устрій. Історичні аспекти формування державного устрою. Розподіл повноважень між “центром” і суб’єктами федерації у федеративних країнах. Наявність автономій, характер їх повноважень.

Адміністративно-територіальний устрій держави; рівні адміністративно-територіального поділу. Внутрішня геополітика в регіонах країни. Місцеве управління та самоврядування в регіонах держави та на локальному рівні.

Провідні політичні сили. Громадські рухи й об’єднання. Провідні політичні партії, їх роль у житті суспільства, вплив на державну політику. Тип партійної системи. Географія політичних партій і рухів у країні.

Виборча система в державі: основні конституційні норми. Особливості проведення виборів, референдумів, плебісцитів.

Політична ситуація в державі в цілому та її регіонах. Політико-географічне районування території країни: основні підходи.

Судова система держави. Органи охорони правопорядку. Пенітенціарна система в державі.

Аналіз територіально-політичних систем держави: основні принципи та етапи.

Література [4; 5; 7; 11; 19; 32; 36; 38; 41]

Тема 7. Економічне країнознавство

Економіко-географічне положення країни на макро-, мезо- і мікрорівні. Транспортно-географічне положення.

Типи економічних систем у світі. Характеристики “вільної економіки”.

Рівень економічного розвитку країни; основні показники. ВВП і ВНП країни. Рівень розвитку науки і технологій. Тип країни за рівнем соціально-економічного та економічного розвитку (за різними підходами до типізації).

Економіка країни. Галузева структура господарства країни. Виробнича і невиробнича (сфера послуг) сфери. “Секторальна” структура господарства: первинний, вторинний, третинний, четвертинний сектори. “Тіньовий” сектор економіки.

Промисловість країни. Галузь промисловості. Видобувна промисловість. Обробна промисловість.

Сільське господарство країни. Рослинництво: основні напрями. Тваринництво: основні напрями. Агропромисловий комплекс (агро-бізнес).

Транспортна система країни. Основні види транспорту, тенденції їх розвитку.

Будівельний комплекс країни. Капітальне будівництво.

Сфера послуг країни. Банківсько-фінансова сфера. Страхові послуги. Наукова сфера. Послуги зв'язку. Засоби масової інформації. Інформаційні послуги. Реклама. Житлово-комунальні послуги. Освіта; основні види. Охорона здоров'я. Культура. Фізична культура і спорт. Рекреаційні послуги; туризм.

Територіальна організація господарства країни. Економічні регіони, субрегіони, локальні райони. Диспропорції в економічному розвитку: розвинені і депресивні регіони. Наявність регіонів нового освоєння. Територіально-виробничі комплекси.

Регіональна політика в країні, її основні засади і засоби здійснення.

Література [3–5; 8; 9; 13; 15; 18–21; 25; 34]

Тема 8. Антропологія. Соціальне країнознавство

Поняття про народонаселення (населення).

Розміщення населення. Густина населення, фактори, що на неї впливають. Ареали підвищеної або низької густоти населення на території країни під дією фізико-географічних, економічних, політичних, культурних та інших чинників.

Поняття про демографічну ситуацію. Геодемографічна обстановка в країні.

Типи відтворення населення. “Демографічна криза”. “Демографічний вибух”. Природний рух населення. Народжуваність; смертність; природний приріст населення. Основні коефіцієнти природного руху населення.

Статевий склад населення. Вікові групи населення. Середній вік населення країни. Статеві-вікові піраміди. “Старіння націй”. Фактори, що впливають на статеві-вікову структуру населення.

Середня тривалість життя населення, її розрахунки.

Сімейний склад населення. Основні типи сімей. Моногамія. Явища полігамії та поліандрії. Шлюбність і розлучуваність; розрахунки; фактори, що впливають на шлюбність і розлучуваність.

Механічний рух населення. Поняття про міграції населення. Зовнішні та внутрішні міграції населення країни. Типи міграцій населення: за основними причинами, характером, тривалістю, організованістю. Основні показники міграцій населення.

Розселення людей. Основні форми розселення. Населені пункти. Системи розселення. Локальні системи розселення. Регіональні системи розселення. Міське та сільське розселення.

Урбанізація; основні фактори, що на неї впливають. Міські агломерації; типи міських агломерацій. Конурбація. Мегаполіс (мегалополіс). Субурбанізація; псевдоурбанізація; джентрифікація. Політика контурбанізації в окремих країнах світу.

Типи сільських поселень. Рурбанізація в країнах світу. Руральний спосіб життя населення.

Расовий склад населення. Етнос. Етногенез. Племена, народи і нації. Етнічний (національний) склад населення країни. Міжетнічні проблеми. Мови народів світу. Мовна політика в країнах світу.

Основні конфесії у світі. Релігійний склад населення країни.

Основні завдання соціального країнознавства. Умови життя людей. Спосіб життя населення. Рівень життя населення. Якість життя. Інтегральні показники; коефіцієнт життєздатності; індекс людського розвитку. Розподіл країн світу за індексом людського розвитку.

Література [1; 4; 5; 7; 11; 14; 17; 19; 21; 27; 33]

Тема 9. Культурологічне країнознавство

Культурологічне країнознавство: основні завдання досліджень. Культурологія. Поняття про культуру: різні підходи. Типи культури. Цивілізації й культура.

Проблема культурної регіоналізації світу. Культурні макрорегіони світу. Культурні регіони і субрегіони.

Культура країни. Культурна спадщина країни. Традиційна культура. Масова культура в країні, особливості розвитку. Субкультури в країні. Контркультурні явища.

“Галузева” структура культури країни. Матеріальна культура в країні, її основні складові. Духовна культура в країні, її складові. Політична культура. Правова культура. Соціальна культура в країні.

Територіальна структура культури країни. Історико-культурні регіони. Поняття про історико-культурний (історико-географічний) край. Культурологічне країнознавство: основні завдання дослідження.

Основні критерії виділення країв. Історико-культурні зони на теренах країни. Історико-культурні землі, їх особливості. Історико-етнографічні області. Історико-культурні місцевості на теренах країни, їх особливості.

Управління культурними процесами в країні. Культурна політика в країні та її регіонах. Типи культурної політики.

Етнічні культури в країні. Процеси взаємодії між етнічними культурами. Асиміляція. Аккультурація. Полікультурність у країні. Полікультуралізм (мультикультуралізм).

Релігійне країнознавство: основні завдання досліджень. Матеріальна релігійна культура. Духовна сфера релігійного життя. Державна політика і релігії в країні: різні види стосунків. Взаємодія між конфесіями в країні: мирний діалог чи протистояння.

Література [4; 5; 11; 14; 15; 17; 19; 28; 31; 36]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття про країнознавство: різні підходи.
2. Об'єкт вивчення країнознавства.
3. Предмет вивчення країнознавства.
4. Основні види країнознавства.
5. Структура наукового країнознавства.
6. Міжпредметні зв'язки країнознавства.
7. Функції країнознавства.
8. Актуальні завдання сучасного країнознавства.
9. Комплексна характеристика країни в контексті міжнародних відносин.
10. Основні недоліки методології країнознавства.
11. Провідні методологічні підходи сучасного країнознавства.
12. Хорологічний принцип у країнознавстві. Принцип регіоналізму.
13. Географічний підхід у країнознавстві.
14. Сутність системного підходу в країнознавчих дослідженнях.
15. Глобальний, екологічний і гуманістичний принципи країнознавства.
16. Провідні методи країнознавчих досліджень.
17. Країнознавча інформація в літературі Давнього Сходу.
18. Знання про країни в добу класичної Давньої Греції.
19. Знання про країни в елліністичну епоху.
20. Знання про країни часів Римської держави.
21. Арабо-мусульманське країнознавство.
22. Знання про країни в середньовічній європейській науці.

23. Розширення знань про країни в епоху Великих географічних відкриттів.
24. Значення теорії Б. Вареніуса для розвитку наукового країнознавства.
25. Німецька школа країнознавства у XVIII–XIX ст.
26. Французька школа країнознавства в XIX – на початку XX ст.
27. Розвиток країнознавства в Російській імперії в XVIII–XIX ст.
28. Антропогеографія наприкінці XIX – на початку XX ст.
29. Країнознавчі дослідження України.
30. Сутність концепції В. А. Анучіна.
31. Сутність концепції комплексного країнознавства.
32. Основні змістовні блоки комплексної країнознавчої характеристики.
33. Методологічні аспекти концепції комплексного країнознавства.
34. Сутність концепції “проблемного” країнознавства.
35. Сутність концепції “глобального” країнознавства.
36. Сутність та основні завдання “конструктивного” країнознавства.
37. Основні методологічні засади західної регіональної науки.
38. Провідні напрями “несцієнтистського” країнознавства.
39. Фізико-географічне положення країни.
40. Тектонічна та геологічна будова території країни.
41. Характеристика рельєфу країни.
42. Корисні копалини: основні типи; оцінка забезпеченості країни.
43. Кліматичні умови на території країни.
44. Оцінка агрокліматичних умов на території країни.
45. Країна і Світовий океан.
46. Внутрішні води країни; оцінка забезпеченості країни водними ресурсами.
47. Ґрунтовий покрив країни; оцінка ґрунтів.
48. Рослинний і тваринний світ на території країни.
49. Природні комплекси (ландшафти) на теренах країни.
50. Екологічна ситуація на території країни.
51. Несприятливі антропогенні процеси на території країни.
52. Політико-географічне положення країни.
53. Характеристика форми правління в державі.
54. Характеристика політичного режиму в країні.
55. Характеристика державного устрою країни.
56. Адміністративно-територіальний поділ, місцеве управління та самоврядування в країні.

57. Характеристика виборчої системи в країні.
58. Політико-географічне районування території країни.
59. Аналіз територіально-політичних систем держави.
60. Економіко-географічне положення країни.
61. Типи економічних систем. Характеристика “вільної економіки”.
62. Рівень економічного розвитку країни.
63. Рівень соціально-економічного розвитку країни.
64. Галузева структура господарства країни.
65. Характеристика промисловості країни.
66. Характеристика сільського господарства країни.
67. Характеристика транспорту країни.
68. Характеристика сфери послуг країни.
69. Територіальна структура господарства країни.
70. Розміщення населення країни; вплив основних факторів на розміщення населення.
71. Характеристика демографічної ситуації в країні.
72. Основні показники природного руху населення.
73. Статевий і віковий склад населення країни, його характеристики.
74. Міграції населення країни.
75. Системи розселення в країні.
76. Урбанізація в країні; процеси, що супроводжують урбанізацію.
77. Етнічний і релігійний склад населення країни.
78. Основні завдання соціального країнознавства.
79. Умови, рівень та якість життя населення країни.
80. Індекс людського розвитку як один з інтегральних показників рівня життя населення.
81. Коефіцієнт життєздатності як один з інтегральних показників якості життя населення.
82. Культура країни, її основні складники.
83. Культура країни: “галузева” структура.
84. Культура країни: територіальна структура.
85. Культурологічне краєзнавство: основні завдання досліджень.
86. Історико-етнографічні області на теренах країни.
87. Історико-культурні місцевості на теренах країни.
88. Культурна політика в країні.
89. Полікультуралізм (мільтикультуралізм) в країні.
90. Релігійне країнознавство: основні завдання досліджень.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алаев Э. Б.* Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. — М.: Мысль, 1983. — 350 с.
2. *Баскаков А. Я., Туленков Н. В.* Методология научного исследования: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2004. — 216 с.
3. *Безуглий В. В., Козинець С. В.* Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. — К.: Академія, 2003. — 688 с.
4. *Блїй Г. де, Муллер П., Шаблїй О.* Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. — К.: Либідь, 2004. — 740 с.
5. *Будз М. Д., Постоловський Р. М., Троян С. С.* Короткий довідник з комплексного країнознавства (методика країнознавчих досліджень, основні поняття та визначення, країни, персоналії). — К.: КІСУ, 2000. — 120 с.
6. *Географический* энциклопедический словарь: Понятия и термины. — М.: Сов. энцикл., 1988. — 292 с.
7. *Гладкий Ю. Н., Чистобаев А. И.* Регионоведение: Учебник. — М.: Гардарики, 2002. — 382 с.
8. *Дахно І. І., Тимофієв С. М.* Країни світу: Довідник. — К.: Мапа, 2005. — 608 с.
9. *Дорошевский М. В., Мысливец Г. В.* Экономическая и социальная география мира: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2003. — 184 с.
10. *Ігнат'єв П. М.* Країнознавство. Країни Азії: Навч. посіб. — Чернівці: Книги ХХІ, 2004. — 384 с.
11. *Максаковский В. П.* Географическая культура: Учеб. пособие. — М.: ВЛАДОС, 1998. — 416 с.
12. *Мальський М. З., Зінько І. З.* Система знань про етнос, державу і суспільство (українське країнознавство: проблеми становлення) // Політика і час. — 1997. — № 12. — С. 43–48.
13. *Мировая экономика. Экономика зарубежных стран:* Учебник / Под ред. В. П. Колесова, М. Н. Осьмовой. — М.: Флинта, 2000. — 480 с.
14. *Мироненко Н. С.* Страноведение: Теория и методы. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 268 с.
15. *Социально-экономическая география зарубежного мира* / Под ред. В. В. Вольского. — М.: Крон-Пресс, 1998. — 592 с.
16. *Страноведение:* Учеб. пособие / П. И. Рогач и др. — Минск: БГЭУ, 2003. — 284 с.

17. *Страны. Народы. Цивилизации* / Гл. ред. М. Д. Аксенова. — М.: Аванта +, 2002. — 704 с.
18. *Ушакова Н. Г., Помінова І. І.* Соціально-економічні типи країн: Навч. посіб. — К.: Професіонал, 2004. — 304 с.
19. *Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны* / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. — М.: Гардарики, 2002. — 928 с.
20. *Юрківський В. М.* Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. — К.: Либідь, 2000. — 416 с.

Додаткова

21. *Алисов Н. В., Хорев Б. С.* Экономическая и социальная география мира. Общий обзор: Учебник. — М.: Гардарики, 2001. — 704 с.
22. *Анучин В. А.* Теоретические основы географии. — М.: Мысль, 1972. — 430 с.
23. *Бейдик О. О.* Географія: Короткий тлумачний словник. — К.: Либідь, 2001. — 192 с.
24. *Білуха М. Т.* Основи наукових досліджень: Підручник. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
25. *Бойко Н. А.* Экономическая и социальная география: Учеб. пособие. — К.: КНЕУ, 2002. — 216 с.
26. *Большой энциклопедический словарь.* — М.: БРЭ; СПб.: Норинт, 1998. — 1154 с.
27. *Борисов В. А.* Демография: Учебник. — М.: Нота Бене, 2005. — 344 с.
28. *Географія релігій: Навч. посіб. / С. В. Павлов та ін.* — К.: АртЕк, 1998. — 504 с.
29. *Дейнека А. Г.* Страноведение: Общая часть: Учебник. — Х.: Бизнес-Информ, 2000. — 252 с.
30. *Дубович І. А.* Країнознавчий словник-довідник. — Львів: ЛНУ, 2002. — 587 с.
31. *Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посіб. / За ред. Л. Т. Левчук.* — К.: Либідь, 2000. — 520 с.
32. *Колосов В. А., Мироненко Н. С.* Геополитика и политическая география: Учебник. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 479 с.
33. *Копылов В. А.* География населения: Учеб. пособие. — М.: Маркетинг, 1999. — 124 с.
34. *Корненкова С. Ю., Семенов С. П.* Социально-экономическая география. — СПб.: Питер, 2001. — 192 с.

35. *Круль В. П.* Історія та методологія географічної науки: Конспект лекцій. Вип. 1. — Чернівці: Рута, 2000. — 84 с.
36. *Максаковский В. П.* Историческая география мира: Учеб. пособие. — М., 1997. — 584 с.
37. *Методика* страноведческого исследования (Экономическая и социальная география) / Под ред. Н. С. Мироненко. — М.: Изд-во МГУ, 1993. — 152 с.
38. *Пістун М. Д.* Основи теорії суспільної географії. — К.: Вища шк., 1996. — 231 с.
39. *Страны* мира: Энцикл. справ. — Смоленск: Русич, 2000. — 624 с.
40. *Страны* мира: Справочник. 1999 / Под ред. И. С. Иванова. — М.: Республика, 1999. — 512 с.
41. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії. — Одеса: Астропринт, 2001. — 560 с.
42. *Юрківський В. М.* Країни світу: Довідник. — К.: Либідь, 1999. — 368 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Теоретичні основи країнознавства”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Теоретичні основи країнознавства”	4
Питання для самоконтролю	14
Список рекомендованої літератури.....	17

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *Л. В. Логвиненко*
Комп’ютерне верстання *Г. М. Макуха*

Зам. № ВКЦ-2387
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП